

DOBKERÉKBEN HELYBEN JÁRVA A SOMLÓI TAPOSÓKÚT

SZÖVEG: JUHÁSZ JUDIT – PAPP ZOLTÁN

Az épített környezeti örökségét, szépségét és használhatóságát kedvelők – köztük a somlóiak – régi álma, hogy az 1945. március 25-én elnémított, Európában egyedülálló ipartörténeti emléket képviselő somlói taposókút ismét vizet adjon

A Somló szoknyájának déli oldalán, a piros turistajelzés mentén áll a taposókút fából emelt felépítménye. A rongálások ellen drótkerítéssel körbevett 3 méter átmérőjű, csaknem 1 méter széles, fából ácsolt dob-

kerék – taposókerék – áll mozdulatlanul. Várja, hogy annak belső felületén lépkedve valaki meghajtsa, forgásba hozza az ódon, nagy méretű mókuserékre emlékeztető, oldalanként négyküllős korongot. A taposókerék vízszintes tengelye fogaskerekes lassító áttétellel forgatja a fahengert (csévét vagy göröndöt), amelyre hajdánán az akós – kb. ötvenliteres – vízmerítő favödörket/dézsákat tartó lánc tekeredett. Míg a vödörök

egyike vízzel telten fölfelé, a másik üresen lefelé haladt...

Az önmagában is technikatörténeti kuriózumnak számító felépítményénél azonban a taposókút mélye többet rejt! A

A 70–100 m-esre becsült kútaknát egykor kézi erővel vájták – egyesek szerint még valamikor a török időkben.

70–100 m-esre becsült kútaknát egykor kézi erővel vájták – egyesek szerint még valamikor a török

◀ **A TAPOSÓKÚT FELÉPÍTMÉNYE**
A FAGERENDÁK TARTOTTA TETŐZET RÉSZBEN ELTAKARJA A TAPOSÓKÚT SZERKEZETÉT. LÁTHATÓ RÉSZEK: A TAPOSÓKERÉK, A FOGASKEREKES LASSÍTÓMŰ, A CSÉVE/GÖRÖND, VALAMINT A KÚTKÁVA

nyékbelieknek ivóvizet hagyományosan – néhány kisebb ásott kútól (ezek egy része azóta szintén tönkrement) eltekintve – egyedül a taposókút adott, különleges, egyedi merítőművével és alighanem hazánk legmélyebb, kézi mélyítésű kútaknájával.

Mára néhány szőlészet viszont

számítások szerint átlagos hozama „folyamatos vízugárra átszámítva” 7-8 l/perc lehetett.

Néhány éve ugyan alakult egy kis csoport a taposókút aknájának kitisztítására, ismételt üzembe helyezésére, de az önzetlen munka elakadt. Az évmilliós üledékrétegekbe ágyazott, a kút lelkét, a mé-

▶ **A TAPOSÓKERÉK**
HÁROM MÉTER ÁTMÉRŐJŰ, KÖZEL EGY MÉTER SZÉLES, NÉGYKÜLLÖS. A MÓKUSERÉKHEZ HASONLÓ ELVEN A BELSŐ FELÜLETÉN LÉPKEDŐ EMBER HOZTA MOZGÁSBA

▶ **FOGASKEREKES LASSÍTÓ ÁTTÉTEL**
A TAPOSÓKERÉKET ÉS A CSÉVÉT KAPCSOLTA ÖSSZE

időkben. A víznyerés lehetősége 1945. március 25-én veszett oda, amikor a Vörös Hadsereg bevonulásakor megkezdődött a kútakna tönkretétele, törmelékkel való feltöltése. A jelenlegi aknamélység kevesebb mint 40 m.

A Somló haranghegye száraz, vízszegény. Vezetékes víz csak a hegyláb alsó szintjein van, két, magasabban fakadó természetes forrásának vize mára elszennyeződött, hőfokuk nőtt, hozamuk jelentősen csökkent. A Szent Márton-forrásnál tábla is hirdeti, hogy vize nem alkalmas emberi fogyasztásra a magas nitráttartalom miatt. A kör-

már saját, mélyfúrású kútból vesz vizet. Ezek hozama – nagy mélységük ellenére – csekély: 15–30 l percnként, tovább emelve minden egyes vízcsepp becst, amihez a Somlón juthatunk. A két legnagyobb mélységű fúrt kút ugyanabból a vízadó rétegből nyeri az ivóvizet, mint a taposókút. Fel-tűnő, hogy az egymástól több száz méteres távolságban lévő két kút nyugalmi vízszintje kevesebb, mint 1 m eltéréssel csaknem azonos – 155,5 m körüli (a Balti-tenger szintje föltt). Ennek tükrében a taposókút eredeti mélysége a 100 m-hez állhat közelebb. A

lyen csillogó víztükröt lefojtó és az eredeti akna harmadát/felét kitöltő törmelék-tömeg eddig csak keveseket sarkallt a múlt romjainak helyrehozatalára.

JUHÁSZ JUDIT
KÖRNYEZETMÉRŐK, MUNKÁJA MELLETT KORABELI KÜTSZERKEZETEKEL IS FOGLALKOZIK

PAPP ZOLTÁN
BÁNYAMÉRŐK, HIDROGÉOLÓGUS, KÜT-ÉS FELTÁRÁSTECHNIKAI SPECIALISTA

iGEO AZ ÉLET ÉS A VILÁG NEMZETKÖZI KAPUJÁBAN

Idén néhány fiatalnak Pécsen keresztül vezetett a legrövidebb út a kanadai Québecbe. Bár mennyire nehéz ezt térben elképzelni, mégis a földrajz tette lehetővé: idén ugyanis Kanada a házigazdája az évente megrendezésre kerülő Nemzetközi Földrajzi Olimpiának (iGeo). Magyarországról oda eljutni pedig a HunGeoContest révén lehet, amelyet kilencedik éve rendez meg a Pécsi Tudományegyetem Földrajzi és Földtudományi Intézete. A hazai verseny célja a csapatépítés: olyan diákok kiválasztása, akik angol nyelven versenyezve képesek megküzdeni a világ minden tájáról érkező riválisokkal

A nemzetközi verseny rendkívül éles: „Az iGeo-n tizedpontok döntenek érmek sorsáról, egy-egy rosszul si-

került feladat öt-tíz helyezésbe kerülhet – meséli Szuda Ágnes, aki 2013-ban és 2014-ben volt a magyar csapat ezüst-, majd bronzérmes tagja. – A verseny igyekszik kevésbé regionális lenni, és valódi globális megközelítéseket tartalmazni: sokszor olyan szempontokat, kérdésvetéseket, amelyekkel a hazai földrajz nem, vagy csak érintőlegesen foglalkozik.”

Az olimpiakonok egy írásbeli teszttel kezdik a megmérettetést, amelyre 180 perc áll rendelkezésükre. A következő forduló terepi készségeket igényel: ismerniük kell a térképrajzolás legfontosabb szempontjait és módját. A multimédiateszt elsősorban azt méri fel, hogy mennyire képesek a vizuálisan megjelenített tartalmak mentén összefüggéseket felfedezni, logikusan és következetesen gondolkodni. De van poszter-

bemutató is, ahol idén például a társadalom tájalakító tevékenységéről, azon belüli is a vizekről kell alkotást készíteni a csapatoknak.

2018-ban várhatóan 45 csapat 180 versenyzője közül kell kitűnnie a magyaroknak: dolgukat nem könnyíti, hogy a földrajz tartalmáról és szerepéről az egyes oktatási rendszerekben igencsak eltérően gondolkodnak. „A versenyhez földrajzi műveltségre és földrajzi intelligenciára is szükség van. A műveltség a folyamatok, törvényszerűségek ismeretéről szól, az intelligencia pedig arra utal, hogy a versenyzőknek képesnek kell lenniük ismereteiket szokatlan, új helyzetekben is kreatívan alkalmazni. Olyan készségekre is szükség van, amelyeket itthon a közoktatásban bajosan lehet elsajátítani: például terepi jelenségek felmérése, térképezése, vagy akár egyfajta

döntés-előkészítés, tervezés” – emeli ki Pirisi Gábor, a hazai verseny koordinátora.

A HunGeoContest tartalma, szellemisége nagyon hasonló ehhez. Alapvető feladata a tehetséges diákok feltérképezése, a velük és képzőhelyeikkel kialakított jó kapcsolatok ápolása. Hiszen az, aki földrajzból tehetséges, általában más tárgyakban is kiemelkedik, ráadásul ebben az esetben az angolul is magas szinten beszélő diákok figyelmének felkeltéséért kell küzdeni.

„Kanada nagyon vonzó célpont, a földrajz iránti érdeklődésem régi keletű, de a jelentkezéshez az adta meg a végső lökést, hogy a győztesek Québecbe repülhetnek. Már kiköltöztem a könyvtárból az összes útikönyvet” – mondja lelkesen Kaszap Kinga, az idei válogatóverseny győztese.

A hazai válogatóverseny három fordulóból áll, ezek mindegyike angol nyelven zajlik. Az első forduló egy online teszt kitöltését jelenti: játékos, érdekes és ismeretterjesztő kérdésekkel,

feladatokkal a mezőny tudásfelmérése céljából. A rá következő „élesebb” körök írásbeli, terepi, multimédia-, valamint szóbeli feladatsorai alapján áll össze aztán a végeredmény: végül a verseny első négy helyezettjét küldi hazánk a nemzetközi olimpiára. „Érdekesekek és különlegesekek a feladatok. Tetszett, hogy rengeteg témakört érintettek – az amerikai sportcsapatoktól az afrikai polgárháborúkon át a dzsentrifikációig –, így a válaszok keresése közben rengeteg extra tudásra tettem szert” – meséli Mészárik Márk, idei csapattag.

„Az idei versenytől is érmet várunk, lehetőleg minél fényesebbet. Eddig mindig dobogós-ként tértünk haza – mondja Trócsányi András csapatvezető és versenyigazgató. – A versenyzők számára az utazás mellett az olimpia számos egyéb előnye is kézzelfogható, ezt a korábbi versenyzők pályakövetéséből is láthatjuk. A nemzetközi impulzusok, kapcsolatok, az inspiráló multikulturális környezet és az ott elsajátított készségek mind

hozzáségítik a diákokat ahhoz, hogy sikerebbek legyenek a továbbiakban. Nem mindenki marad persze a földrajz mellett, de az egykori versenyzők közül már többen is profi kutatók. Aki pedig más pályára áll, az is ugródeszkaként használhatja az ilyen versenyeket. Ha mindezek mellett még szakmánk népszerűsítéséért is tehetünk valamit, az már csak hab a tortán...”

Augusztus első hetében szorítson tehát mindenki az ifjú magyar geográfusokért! A történet azonban nemcsak róluk szól. Az ilyen megmérettetések önmagukon túlmutató értelme, hogy ablakot nyissanak a világra, segítsék a hazai földrajzoktatás megújulását. Ahogy évről évre egyre több középiskolai tanárt sikerül „megfertőzni” e versennyel, bízhatunk benne, hogy a közvetített szemlélet utat talál a mindnapokhoz is.

Bárki, aki hazai középiskolában tanul, próbára teheti felkészültségét a 2018 októberétől induló újabb hazai évadban!

FOTÓ: KERÉKES FOTÓ – WWW.KERÉKESFOTO.HU

AZ iGEO 2018-AS CSAPATÁNAK TAGJAI
BODANSKY BENJÁMIN, MÉSZÁROS MÁRTON, KASZAP KINGA, MÉSZÁRIK MÁRK

FOTÓ: KERÉKES FOTÓ – WWW.KERÉKESFOTO.HU